

Tavalises mõttes sõna 'hulk' all mõistetakse mõningate üksikisikute kogu, vaatamata nende rahvusele, ametile ja soole, vaatamata ka, missugused juhused neid on kokku ajanud.

Hingeteaduslikult vaatekohalt saab see sõna - hulk - hoopis teise tähenduse. Mõningais antud olukorras ja ainult neis olukorras mingi inimeste kogu saab uued iseloomulikud tunnused, mis täiesti erinevad neist tunnustest, mida omab iga seda kogu moodustav üksikolend. Teadlik isiksus hääbub, iga üksiku tunded ja ideed suunduvad ühele ja samale poole. Moodustub kollektiivne hing, muidugi ajutine, kuid millel on väga selged tunnused. Inimeste kogu saab siis selleks, mida ma parema väljendi puudumisel nimetaksin organiseeritud hulgaks või, kui seda paremaks peetakse, psühholoogiliseks hulgaks. Ta moodustab ühe terviku ja ta allub hulkade vaimlise ühtluse seadusele.

See, et palju indiviide on juhuslikult üksteisega külg külje vastu, ei anna veel neile organiseeritud hulga tunnuseid. Juhuslikult kokkutulnud tuhande inimese kogu kuskil avalikul platsil ilma ühegi kindla eesmärgita ei moodusta milgi kombel mingit psühholoogilist hulka. Et ta saaks endale viimase erilised tunnused, selleks on vaja mingit kihutavat mõju, mille iseloomu meil tulebki ära määrata.

Kui hulk hakkab korralduma, siis on selle peamiseks tunnuseks teadvusliku isiksuse hääbumine ja mõtete ja tunnete ühesugune suund. (lk 13)

Kõige põrutavam tõsiasi psühholoogilise hulga juures on järgnev: olgu teda moodustavad üksikisikud millised tahes, kui sarnane või lahkuminev võikski olla nende eluviis, nende töö, nende iseloom või mõistus, see asi, et nad on muudetud hulgaks, annab neile mingi kollektiivse hinge. See hing paneb neid tundma, mõtlema ja toimima täiesti erinevalt sellest, kuidas tunneks, mõtleks ja toimiks igaüks neist eraldi. Teatavad ideed, teatavad tunded ei tõuse päevavalgele ega muutu tegudeks muidu kui ainult hulgas olevate inimeste juures. Psühholoogiline hulk on mingi ajutine olend, mis koosneb mitmesugustest elementidest, mis ühinenud hetkeks, täielikult nagu mingi elava keha rakukesed moodustavad oma ühinemisel uue olendi, mil on omadused, mis on täiesti erinevad neist, mida omab igaüks neist rakukestest. (lk 15)

Mitmesugused põhjused määravad hulkadele omaste iseloomulikkude tunnuste tekkimise. Esimene on, et üksikisik hulgas omandab tänu suurele arvule äravõitmatu jõu tunde ja see lubab tal anduda instinktidele, millele ta üksi olles ei annaks voli. Ta andub sellele seda hõlpsamini, et hulk on anonüümne ja järelilikult vastutamatu; ja vastutustunne, mis hoiab ikka tagasi üksikisikuid, kaob täielikult.

Teine põhjus on vaimline nakatus, mis ka aitab tekitada hulga erilisi omadusi ja määrab nende suuna. Nakatus on hõlpsasti konstateeritav nähe, kuid veel seletamatu; seda tuleb lugeda hüpnootiliste nähete liiki, mille juurde me praegu läheme. Hulgas on iga tunne, iga toiming nakatav, ja niisugusel määral nakatav, et üksikisik ohverdab väga kergesti oma isikliku huvi kollektiivsele huvile. See toiming on vastane ta loomule ja seepärast on inimene sellele võimeline ainult siis, kui ta moodustab osa hulgast.

Kolmas põhjus ja veel palju tähtsam, mis võimaldab üksikisikuis hulga sees tekkida sääraseid erilisi omadusi, mis neis ei esindu isoleeritud olekus, on vastuvõtlikkus sugestioonile, nakatus, millest me kõnelesime nüüdsama, on selle vastuvõtlikkuse tagajärg. /---/

Ainult selle tõsiasja läbi, et ta on saanud hulga osaks, inimene laskub mitu astet madalamale tsivilisatsiooni redelil. Üksi olles on see võib-olla haritud indiviid, hulga sees see on instinktiinimene, järelilikult barbar. Tal on algeliste olendite ürgjõudu, metsikust, julmust, kuid ka vaimustust ja sangarlikkust. /---/

Mitte ainult oma toimingutega ei erine üksikisik hulgas oma normaalsest minast. Enne veel kui ta on kaotanud kogu oma iseseisvuse, ta ideed ja tunded on muutunud, ja niivõrd, et see võib muuta inimest pillajaks, kahtlejat uskujaks, ausat inimest kuritegijaks, argpüksi kangelaseks. Lahtiütlemine kõigist oma eesõigustest, mida hääletas aadel oma ühel vaimustushetkel kuulsal 4. augusti ööl 1789, poleks iialgi vastu võetud ühegi selle liikme poolt üksikult. (lk 16-18)

Kui teatav arv elavaid olendeid on ühinenud, olgu see siis loomade kari või inimeste hulk, nad alistuvad instinktiivselt mõne peamehe mõju alla, s.o juhi alla.

Inimhulkades on juhil väga suur mõjuvõim. Tema tahe on rakuke, mille ümber moodustuvad ja ühenduvad arvamused. Hulk on kari, kes ei saa läbi ilma isandata.

Juht on enne enamasti ise olnud üks juhivatest, ta on hüpnotiseeritud ideest, mille apostliks ta siis on saanud. See idee on ta niivõrd vallutanud, et kõik muu peale selle tema meelest haihtub ja et iga vastupidine arvamus näib talle olevat eksitus ja ebausku. /---/ (lk 62)